

גיליון נושא: 'נזקי רעש חריג'

בס"ד, יום ג' וישלח, י"ג כסלו תשע"ז. דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות. לעורר לב המעיין בלבד, ואין לסמוך על הדברים 'הלכה למעשה'. מסכת ב"ב דף כ: לע"נ האשה הצדקנית מרת נעמי פקטר ע"ה, בת יבלחט"א הרב מנחם שליט"א. נלב"ע בדמי ימיה ז' חשון תשע"ז.

חנות שבחצר

במשנה (ב"ב דף כ:) חנות שבחצר, יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן מקול הנכנסין ומקול היוצאין; אבל עושה כלים ויוצא ומוכר בתוך השוק ואינו יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הריחיים ולא מקול התינוקות.

ותמהו **הראשונים**, מה ההבדל בין הרישא לסיפא, מאי שנא קול הנכנסים שאסור, מקול הפטיש שמוותר? [ולא זהו קושית הגמ', שמתרצת רק ביחס למלמד תינוקות]. ותירצו בכמה אופנים, ונפרט את עיקריהם.

1. חמש מהלכים בראשונים

1. לדעת התוס' (כ: ד"ה מאי שנא, כא. ד"ה וגרדי), הרמב"ן, והרשב"א, ברישא מעכב משום ריבוי נכנסים, (ונקט קול לאו דוקא), ומעכב על רגל הרבים בחצר. אבל בסיפא אין יכול למחות בריחיים וקול הפטיש משום שאין נכנסים ויוצאים כל כך, שנותנים לו פעם אחת וטוחן, אבל בגרדי הרבה מביאין לו מטווה. [אכן לתירוץ הראשון בתוס' ד"ה וגרדי החילוק הוא שבחצר אחרת שרי, ובאותה החצר אסור בכל גווני].

לשיטה זו אין מקור שרעש נחשב מזיק. [רק אם ננקוט כמו שחידש בשיעורי ר' שמואל שמחמת הקול שאינו מכלל שימושי השותפות, יכול להקפיד על כניסתם ויציאתם].

2. אולם לדעת רש"י, ורבינו יונה (דף כא: ד"ה עלה בידינו), והרמ"ה, והמרדכי (תקיב), גם ברישא מעכב משום קול, ולא משום הכניסה והיציאה. וההבדל בין הרישא לסיפא פירש רש"י (דף כא. ד"ה סיפא), שברישא מעכב כי זה קול של אחרים, אבל בסיפא אינו מעכב כי זה קול של עצמו.

פנינים

מה זה נזקי רעש?

נזקי רעש נגרמות כתוצאה מחשיפה ממושכת, מקוטעת, פתאומית לרעשים מזיקים (לשניות ספורות או לאורך מספר שנים). הנזק שבחשיפה לרעש הוא נזק מצטבר, כלומר תוצאות הנזק אינן מיידיות, לכן הרעש לא נתפס בקרב האנשים כגורם סיכון גבוה.

יש להבחין ביניהם לפי סולם הדציבלים; רעש מפריע = שעוצמתו יותר מ-60 דציבלים (dB). רעש הפוגע באיכות החיים = שעוצמתו מ-65 דציבלים. רעש מזיק = הגבוה מ-70 דציבלים. סף הכאב = בעוצמה 130 דציבלים ומעלה.

כל מצב בו עלינו להגביר את קולנו על מנת להישמע, ניתן לשער כי עוצמת הרעש במקום זה עלולה להיחשב כרעש מזיק!

חשיפה ממושכת לרעש מזיק, או רעש פתאומי חזק מאוד, גורמות לפגיעה באוזן הפנימית. לפעמים הנזק הוא זמני – תחושה של אטימות וצלצולים באוזניים, העוברת לאחר מנוחה במקום שקט. אבל כאשר הרעש ממושך וחזק, עלול להיגרם נזק קבוע ובלתי הפיך לשמיעה ולבריאות.

לפני מספר שנים נקבעה חובה להתקין באולמות אירועים 'נורת בקרה מיוחדת' ליד התזמורת, וכאשר זו חורגת מרף הדציבלים המותר, הנורה מהבהבת. ויש לדון האם מותר להתחכם ולעקוף תקנה זו, שהרי יש כאן טובת הציבור. ❖

מנהג ישראל תורה

גזל שינה אין להשיב...

יש לדון, מהו האיסור להעיר את חברו הישן? הרי במשנה (ב"ב דף כ:): הוזכר איני יכול לישן רק מצד נזקי שכנים דלא יחפור, ויש לדון כאשר מעירו להדיא באיזה איסור עובר?

אין מזיק: והנה מבואר בדברי הר"י קרקושא היזק שינה לאו שמיה היזק. ולדבריו לכאורה יש בזה רק מצוה של וְאֶהְבֶּתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ (ויקרא יט יח).

מזיק: והנה העולם רגיל בפתגם - גזל שינה אין להשיב - אולם בספר משפט השכנים (בהקדמה) הביא מכתב מהגר"ח קנייבסקי שליט"א, בו הוא קובע שאין מקור לפתגם זה, ובאמת גזל שינה אין לו שום שייכות לגזל. ואם בקביעות מפריע לו לישון יכול לעכב עליו מדין מזיק. וכמבואר בתוס' (דף כא. ד"ה וגרדי) שרק בקביעות יכול לעכב עליו.

אין גזל: וכן דעת הגר"ש הלוי וואזנר זצ"ל (שו"ת שבט הלוי ז' רכד) שגדר גזל שייך רק בחפץ שלוקח ולא בביטול שינה, וגזל שינה הוא חלק ממצות חסד של וְאֶהְבֶּתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ (ויקרא יט יח). והוסיף (שם ד"ה ואם) שלגבי חולה, יש הרבה שגזילת מנוחתם היא גזילת בריאותם.

גזל: מאידך מצינו בספר 'החפץ חיים ופעליו' (חלק ג' דף קה) שהיה אומר **החפץ חיים**, כי המקיץ את חברו משנתו הוא גזילה שגזל ממנו את מנוחתו, וזוהי גזילה שאין לה השבון. וכן נוקט הג"ר מנשה קליין זצ"ל (שו"ת משנה הלכות יב תמג) דבהקיץ אדם יש איסור גזל, דעיקר ענין של גזל הוא משום דמצטער כדברי שלמה המלך (משלי ד' טז) וְנִגְזְלָה שְׁנָתְךָ.

צער בעלי חיים: ודעת הג"ר יוסף ליברמן (שו"ת משנת יוסף ו' כ"ד. ח' ל"ה. י' ק"מ) דגזל שינה יתכן והוא איסור תורה משום צער בעלי חיים שהוא דאורייתא (ב"מ לב:). ולהעיר אדם ישן הוא צער לו, כמבואר במעשה של דמא בן נתינה שלא העיר את אביו כדי שלא לצער, מוכח שלהעיר נחשב צער.

אונאת דברים: ודעת הגר"י בלוי זצ"ל (פתחי חושן חלק ד' פרק טו הערה ג') בשם שו"ת קרן לדוד (או"ח סימן יח), וכן נקט בספר אבני דרך (חלק ז פרק יא), שאסור מן התורה להקיץ חברו משנתו משום שמצער. וגזל שינה הוא בכלל האיסור של אונאת דברים כמבואר בגמ' (ב"מ נח:): שאיסור אונאה נאמר בכל דבר המצער את חברו, וכן כתב בספר יראים (קפ). ועובר בלאו דלא תונו איש את עמיתו. ולפי"ז האיסור רק בשומרי תורה ומצוות, כמבואר ברמ"א (סימן רכח סעיף א') דאין אונאת דברים במי שיצא מכלל אחיך.

צער דחובל: ודעת הג"ר זלמן נחמיה גולדברג שליט"א שעובר משום חובל בחברו שמצער, וצער הוא אחר מחמשה דברים (ועיין עוד משפטי החושן עמוד רלט). ❖

3. לדעת המרדכי (תקיב) בשם רבינו יואל, והיד רמה, קול הפטיש הוא בביתו הפרטי ולכן אינו מעכב. אבל נכנסים ויוצאים הוא בחצר משותף. וכ"כ הסמ"ע (קנו י).

4. לדעת המאירי, ומהרלב"ח, וציין לזה הש"ך, עיקר ההבדל בין הרישא לסיפא הוא, שברישא יש לו אפשרות למכור בשוק ולכן מעכב עליו. אבל בסיפא הוי שימוש של בית שאין לו אפשרות לעשות במקום אחר, ולכן אינו מעכב עליו. והוסיף המהרלב"ח שהתנא עצמו פירש חילוק זה במשנה.

לפי זה כתב הפתחי תשובה (סק"א) בשם החת"ס שהיכי שאינו יכול למכור בחוץ, אי אפשר למחות אף בחנות. נמצא שבכל נדון של נזקי רעש יש לברר מתחילה, האם המרעיש יכול לעשותו במקום אחר.

5. שיטת הרמב"ם (ו' י), חנות שבחצר אין יכול למחות מפני הקול שהרי החזיק לעשות כן.

וביאר המגיד משנה שלכתחילה אם לא החזיק יכול לעכב גם על קול הפטיש, (שיותר מונע שינה מן הנכנסים והיוצאים). אבל בדיעבד שכבר

החזיק בהיתר, מועיל החזקה רק לעניין פטיש, ולא לעניין נכנסים ויוצאים שהם אחרים. ועיין בלח"מ מה שהקשה (מפרק י"א ה"ה). ועיין בנתיבות שפירש כוונת דברי הרמב"ם באופן אחר. להלכה נפסק בשו"ע (סימן קנ"ו סעיף ב') כדעת הרמב"ם וכל שלא החזיק יכול למחות אף בקול הפטיש. והרמ"א פוסק כהרמב"ן והרשב"א דאין יכול למחות כל שהדרך לעשות כן בבית.

2. חולים וזקנים

חולה: ידוע מה שחידש הריב"ש (סימן קצו), ונפסק ברמ"א (קנו ט, קנח ט"ו), שרק בבריאים יש אופנים שאין יכול למחות במרעיש, אבל בחולה או זקן שהרעש גורם לו לנזק בגופו בכל גווני יכול למחות. ויסוד דבריו בגמ' (דף כג.) אפיקו לי קורקר מהכא משום דאנינא דעתיה. ופירש הלח"מ ברמב"ם, והגר"א בשו"ע דרעש של עורבים חשיב מזיק.

החזיק: והוסיף הנתיבות (קנ"ו ז') שדין זה שחולה מעכב על שכנו, הוא אף שכבר החזיק בהזק, שמכיוון שזה בשבילו היזק גדול לא מועיל חזקה, כמבואר בשו"ע (סימן קנה סעיף לו) גבי קוטרא ובית הכסא. ונחלק עליו החזו"א (יג יא) שהקשה לרבא איך עושה אומנות פטיש בביתו, יעכבו שמא יבוא לידי חולי (וכתב, אפשר דדירה שאני). ומכח זה חידש שאם החזיק קודם שנעשה חולה אין צריך לסלק.

שעות מנוחה: ובזמננו כתבו הפוסקים (משפטי החושן סימן קנו ס"ק כא) עקב שנחלשו הדורות, ומניעת שינה גורם לעייפות וכאבי ראש, יכול כל אדם למחות בשעות המנוחה שלא להרעיש, כי הכול חולים אצל שינה, ואף בהזק שהוא כעין קול הפטיש והריחים יכולים לעכב. ואף בשעות הלילה המוקדמות שעדיין לא פרשו לשנתם רק הקטנים, יכול לעכב כמבואר בשו"ת חת"ס (חו"מ סימן צב), ובכסף הקדשים.

תינוקות: אכן החזו"א (ב"ב סימן יג ס"ק י"א) מגביל את עיקר דברי הריב"ש, שרק כאשר עושה דבר שאינו עיקר דירה, כגון אריגה שאין מצוי ברוב בני אדם וגם לא הוחזק בזה, שפיר יכול לעכב עליו מלהתחיל באומנות זה. אבל דבר שרוב בני אדם עושין ופעמים שימושן ותשמישן משמיע קול שמפריע את החולה, אינו יכול למחות אף אם החולה קדם. ורשאי לבנות בית אצל חבירו ולהכניס את העוללים והיונקים שצועקים בלילה ואין החולה יכול לעכב עליו, דהרי אינו חייב לצאת מדירתו, עכ"ד.

שימוש סביר: מעתה, רק כאשר יש רעש חזק לא סביר יכול השכן לעכב עליו. אבל רוב השימושים המצויים מותרים. כגון; הפעלת מזגן (בפרטי דין זה עיין דרכי חושן חלק א' עמוד רל"ח), הפעלת טייפ בווליום סביר, הפעלת מכונת כביסה, חריקת הגלגלת בתליית כביסה, הזזת ריהוט בשעת שטיפת המרצפות, 'ערב לביבות' בחנוכה, הפעלת מערכת אזעקה נגד גנבים, וכל שימוש מקובל וסביר, אין יכול השכן לעכב עליו אף שהוא זקן או חולה, דהוי כעיקר שימוש של דירה.

אכן יעוין שם עוד בחזו"א (ב"ב סימן יג ס"ק י"א) שהוסיף - ואפשר דהא דאינו מעכב בשעה שאין לו חולה בתוך ביתו, משום דדירה שאני. ולפי זה כל שימוש שאינו של דיור שפיר יכול לעכב עליו. ויתכן שאם עושה את הרעש בכוונה להפריע לשכן, לא שייך בזה ההיתר של דירה שאני. ויש להסתפק ברעש שיכול למנוע על ידי תקרה אקוסטית ובידוד, האם מחויב לעשות כן, כדברי הראשונים שבמקום שיכול למכור בשוק לא ימכור בבית, או דלמא לא מצינו שחייבו חז"ל לעשות כן.

לימוד התורה: ולעניין אדם החפץ ללמוד בקול באופן שמפריע לשכנים, דעת הגר"ש הלוי וואזנר זצ"ל (שבט הלוי חלק ז' סימן רכד) שהשכנים יכולים לעכב עליו. אולם דעת הגר"ר מנשה קליין זצ"ל (משנה הלכות חלק י"ד סימן ר') שמותר, ואין יכולים לעכב עליו.

מקור נוסף לאיסור של קול, במשנה (ב"ב דף יז.) מרחיקין את הריחים ג' מן השכב, שהן ארבעה מן הרכב. ובגמ' (דף כ: כ:) מאי טעמא משום קלא. ופירש רש"י (ד"ה משום קלא) - "מ קול הנהגת החמור וי"מ קול הריחים. הרי לנו שעצם קול הריחים יש בזה איסור.

אולם אירועים בתוך שכונת מגורים

3. רעש נכנסים ויוצאים

שאלה: יש לדון האם מותר לעשות אולם אירועים בתוך שכונת מגורים? ויש בזה נדון גם מצד הרעש וגם משום הנכנסים והיוצאים.

תשובה: נדון זה מתחלק לכמה נקודות, וכדלהלן.

מצד הרעש: לדעת הגר"נ נוסבויים שליט"א (משפט צדק עמוד 665 הערה לב) אין יכול לעכב מצד הרעש, שאין הרעש גדול כך כך שנאסור אותו, למרות שמגיע לרשות הרבים. אולם דעת הגר"מ שפרן שליט"א (קובץ אור ישראל וולדניק מאנסי תמוז תשסא, משפט צדק עמוד 665 הערה לג) שבאופן עקרוני ניתן להתנגד לפתיחת אולם אירועים בתוך איזור מגורים צפוף וניתן למנוע אותו בדין תורה מצד הרעש. שהרי בשו"ע (חו"מ סי' קנ"ו סעיף ב') נחלקו המחבר והרמ"א אם ניתן לעכב שלא להפעיל עסק הגורם לרעש. ולכל הדעות חולים יכולים לעכב בטענת רעש, וממילא על רעש משמעותי שהוא בגדר 'רעש מזיק' ניתן לומר שהכל חולים לגבי רעש זה, ובפרט ילדים קטנים. ובאולם שקול הנכנסים והיוצאים הוא היזק גדול, ואנשים כיום נחשבים חולים ורגישים לרעש גדול לכן אפשר לעכב.

מצד ריבוי העוברים ושבים: דעת הגר"ש הלוי וואזנר זצ"ל (שבט הלוי חלק ט' סימן שב אות ח' בסוף דבריו) שכיום אין ברחובותינו טענת ריבוי הדרך, שהרחוב היום שייך לכולם, ומכיון שהוא רשות הרבים אין אפשרות להתנגד לריבוי הדרך. ואינו דומה למבוי שהיה בזמן חז"ל שיועד בעיקר לבתים שסביבו.

פסק דין: למרות זאת, הורה בעל 'השבט הלוי' שאם מוכח הבעל משמעותי בצפיפות וברעש מחמת קיום האולם, יש להגביל את ריבוי העוברים ושבים, ולהתיר קיום אירועים רק באופן שלא יהא עומס גדול והתנועה תזרום. ומכח זה הוציא בעל השבט הלוי 'פסק דין' מבית דין 'זכרון מאיר' בראשותו (מיום ב' אייר תשמ"ח - הודפס בקובץ אור ישראל וולדניק מאנסי תמוז תשסא) המגביל

הערות מבני החבורה

יישובו של עולם

שאלה: האם מותר לעשות שמחת 'תנאים' או 'שבע ברכות' בבית, בבנין מגורים?

תשובה: כתב בספר משפטי החושן (סימן קנ"ו אות ב' עמוד רמב) ברור שמותר לעשות שמחת שבע ברכות בבית, שהרי כתב החזו"א (ב"ק סימן יא ס"ק כ' על דף כג:), וז"ל; ואמנם ענין נזקי שכנים תלוי לפי יישוב העולם, וכל שעל המזיק קשה הזהירות ביותר, ואם אנו מחייבים אותו בכך אנו מקפחים את יישובו בעולם, אז אין אנו חושבים זה לנזק אלא זהו יישובו של עולם, עכ"ל.

ודבריו תואמים לשיטת המאירי ומהרלב"ח שאין יכול לעכב עליו שימוש רגיל של דירה, שזה מקפח יישובו של עולם, ורק 'נכנסים ויוצאים' מעכב משום שיכול למכור בשוק. ומעתה אין הכי נמי אולם שמחות בתוך בנין מגורים הוא בגדר שימוש חריג ויכול לעכב עליו כאשר איזור זה מיועד רק למגורים, משום שיש כאן שינוי ייעוד.

אבל עריכת 'שבע ברכות' או 'תנאים' בבית רשאי שאין זה שינוי ייעוד ואדרבה הדרך של אירועים אלו שעושים זה בבית המחותנים, או אחד מבני המשפחה, וברור שאין יכול לעכב עליו.

ועוד שזה בכלל מילי דמצוה, שלפי הכרעת השו"ע (סעיף ג') אינו יכול למחות. ועוד דכל היזק שאינו באופן קבוע, י"א שאינו יכול לעכב כמבואר (בסימן קנה סעיף כב) לגבי גורן שאינו קבוע. ❖

את הגעת כלי רכב ל'אולם שמחות' שנתבע על כך בבית דינו, וחייב את בעלי האולם למנוע כניסת אוטובוסים לרחוב בו נמצא האולם משעה שש בערב עד הבוקר, ואיסור חניית מכוניות פרטיות סביב האולם, ולשם כך חייב להעמיד שוערים בשתי פינות הרחוב לפקח על השקט.

וכן נוקט הגר"נ נוסבוים שליט"א שברחוב של זמננו לא שייך ריבוי דרך, לפי מה שכתב השו"ע (סימן קנו סעיף א') שבמבוי מפולש יכול דייר לפתוח עסק, למרות שמביא מחמתו עוד אנשים למבוי. ואין חשש שיגרמו בה צפיפות ורעש כיון שממילא באים עוברים ושבים. עוד מבואר בשו"ע (סימן קסב סעיף ג') שאסור לפתוח פתח אל רשות אחרת מחשש למעבר אנשים נוספים בחצר, אבל אם המבוי מפולש מותר. וכתב ה^נתיבות (סימן קסב ס"ק י' חידושים) שהוא הדין אפילו אם המבוי מפולש רק לסימטא. ובזמננו כל הרחובות מפולשים.

מקומות חניה: יש עוד טענה שאורחי האולם גוזלים את כל מקומות החניה, וחניה במקום שאינו מיועד לחניה ומפריעה לאחרים היא גזל הרבים, וממילא הפעלת אולם אירועים הרי זה כגורם שיבואו גנבים, שיכול לעכב עליו כמבואר ברמ"א (חו"מ סוף סי' קנה). אכן יש לזה פתרון להחיל איסור חניה גורף על כל המתחם, מלבד השכנים והדיירים.

להרעיש בשעות מאוחרות: יש כאן היבט נוסף מצד הרעש אחרי השעה 11:00 בלילה, שדעת הגר"י זילברשטיין שליט"א ('יתד נאמן' מוסף שבת קודש תש"ע עמוד 20), והגר"ר ישראל ברגר שליט"א ('יתד נאמן' מוסף שבת קודש פרשת בלק תשס"ח עמוד 10), שתקנות אלו שלא להרעיש בשעות המאוחרות, מחייבות גם מצד ההלכה משום מנהג בני העיר.

סיכום הגיליון

4. דינים העולים

נחלקו הראשונים, אימתי יכול לעכב על קול. 1. לדעת התוס' - מעכב על רגל הרבים ואין מעכב על קול. 2. לדעת רש"י - מעכב על קול של אחרים ואין מעכב על קול שלו. 3. לדעת המרדכי - מעכב על רעש בחצר השותפים, ואין מעכב על קול שעושה ברשות היחיד. 4. לדעת המאירי - מעכב על קול שיכול לעשותו במקום אחר, ואין מעכב על מה שאין יכול לעשותו במקום אחר. 5. לדעת הרמב"ם - כשלא החזיק מעכב על הכל. כשהחזיק מותר רק לפטיש, ולא מועיל חזקתו לענין נכנסים ויוצאים.

חולה או זקן, מעכב על כל רעש משום צער הגוף. ונחלקו הפוסקים האם חולה מעכב אפילו כשהחזיק בהיתר. בזמננו הכל נחשבים חולים אצל שינה, ומעכב על כל רעש חריג. אך רעש סביר משימושי דירה אין מעכב עליו.

אולם אירועים בשכונת מגורים; מצד הרעש, נחלקו הפוסקים האם יכול לעכב עליו. מצד ריבוי עוברים ושבים, אין יכול לעכב עליו, בתנאי שהתנועה זורמת. ויש מקומות חניה מספיק לשכנים.

אסור גם מצד ההלכה להרעיש אחרי השעה 11 בלילה. ♦

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823

לקבלת הגיליון בדוא"ל 5047867@gmail.com

הנושא לשבוע הבא; גיליון מספר 91 יום ג' פרשת וישב כ' כסלו תשע"ז.

עקירת עץ מאכל - מסכת בבא בתרא דף כו.

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

חדש!

ניתן לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות'

בכל רחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

נא לתרום בעין יפה, כל סכום יתקבל בברכה.

